

СИСТЕМА ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Сучасний темп розвитку освіти вимагає від педагога постійного самовдосконалення та оволодіння багатьма якостями, серед яких одними з найважливіших є педагогічні цінності. Визначення поняття «цінності» різняться залежно від вектора наукового пошуку та контексту. У психології «цінність» визначається як значущість для людей тих чи тих матеріальних, духовних чи природних об'єктів та явищ, їх відповідність основним потребам суспільства та індивіда. У соціології «цінність» – це властивість суспільного предмета задовольняти певні потреби соціального суб'єкта (індивіда, групи людей, суспільства). Цінність у цьому розумінні характеризує соціально-історичне значення для суспільства й особистісний смисл для людини певних явищ дійсності.

М.С. Каган даючи оцінку поняттю «цінності» зазначає про його емоційно-рефлексивну й регуляторну функції. Цінність автор розглядає як внутрішній, емоційно освоєний суб'єктом орієнтир його діяльності [2]. Тому цінність сприймається суб'єктом як його власна духовна інтенція. Роль цінностей у суспільному й культурному житті двовимірна, вона виявляється у суб'єктно-об'єктних та міжсуб'єктних відносинах. Цінності скеровують, орієнтують та регулюють стосунки людей.

Поняття «цінність» розглядається неоднозначно, зокрема в аспекті значущості предмета або явища для людини (соціальної групи), у ролі вищих життєвих принципів, ідеалів і норм поведінки, на які орієнтується особистість і суспільство. Цінність не може існувати як без об'єкта (предмета), що належить до зовнішнього світу, так і без суб'єкта (особистості), оскільки саме в оцінці останнього явище виступає цінним або нецінним. Цінність реалізується через ставлення, у межах реального суб'єкт-об'єктного відношення. Цінність безпосередньо пов'язана з діяльністю, що дозволяє орієнтуватися особистості в ціннісному полі. Цінності багато в чому визначають поведінку людини і є її регулятором.

Професійні цінності – це складне особистісне утворення, що поєднує у собі цілі, мотиви, ідеали, установки й інші світоглядні характеристики особистості, що є основою її ціннісних смислів і орієнтацій.

Професійні цінності є також системою когнітивних утворень, поєднаних з емоційно-вольовим механізмом, внутрішнім орієнтиром особистості, що спонукає і спрямовує мотиви,

професійні дії й учинки особистості, визначає аксіологічний характер її професійної діяльності.

Необхідність формування професійної культури викладачів закладів вищої освіти зумовлена зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної, спеціальної та педагогічної підготовки фахівців, потребами в постійній професійній самоосвіті й самовихованні, підготовкою до професійного компетентного входження до ринку праці, що потребує готовності й уміння педагогів утілювати в життя гуманістичні ідеї, становлення системи сучасних і соціально значущих цінностей у структурі особистості, здатності створювати й передавати цінності.

Звернення уваги науковців на професійну особистість та культуру викладача зумовило необхідність заповнення певних лакун у дослідженнях із цього питання. У педагогічній науці отримала розвиток нова галузь наукового пізнання – педагогічна аксіологія, що займається вивченням цінностей освіти, їхньою природою, функціями і взаємозв'язками.

Поняття «аксіологія» було запропоновано французьким філософом П. Лапі на початку ХХ століття та позначало галузь філософії, що досліджує ціннісну проблематику. Важливі методологічні позиції, які засновані на вивченні цінностей ученими різних філософських шкіл, дозволяють вибудувати основи сучасної аксіологічної освіти, бо саме цінності мають велику силу та сприяють створенню нового світу культури.

Суть педагогічної аксіології визначається специфікою педагогічної діяльності, її соціальною роллю і особистісно утворюючими можливостями. Аксіологічні характеристики педагогічної діяльності відображають її гуманістичний зміст. Отже, педагогічні цінності – це ті її особливості, що дозволяють не лише задовольняти потреби педагога, але й є орієнтирами його соціальної та професійної активності, спрямованої на досягнення гуманістичних цілей [5].

Існують різні підходи до класифікації професійних цінностей, насамперед педагогічних.

З.І. Равкін відокремлює чотири групи цінностей: соціально-політичні, інтелектуальні, моральні і власне цінності професійної педагогічної діяльності. Автор вважає, що цінності, які розуміють як мету, умову, засаду розвитку освіти в цілому, взаємопов'язані між собою й утворюють фундамент педагогічної системи [4].

І.Ф. Ісаєв пропонує іншу класифікацію професійних цінностей педагога, а саме:

- цінності-цілі – цінності, що розкривають значення й смисл цілей професійно-педагогічної діяльності педагога;

- цінності-засоби – цінності, що розкривають значення способів і засобів здійснення професійно-педагогічної діяльності;

- цінності-ставлення – цінності, що розкривають значення й сенс ставлень як основного механізму функціонування цілісної педагогічної діяльності;

- цінності-знання – цінності, що розкривають значення й сенси психолого-педагогічних знань під час здійснення педагогічної діяльності;

- цінності-якості – цінності, що розкривають значення й сенс властивостей особистості вчителя, що виявляються в спеціальних здібностях: здатності до творчості, до проектування власної діяльності й передбачення її результатів [1]. Дослідник також відокремлює декілька рівнів існування педагогічних цінностей: суспільно-педагогічні, професійно-групові й індивідуально-особистісні. Суспільно-педагогічні цінності відображають соціальний рівень і сконцентровані в суспільній свідомості. Ці цінності подано у вигляді ідей, норм і правил, що регламентують виховну діяльність у межах суспільства. Професійно-педагогічні цінності охоплюють концепції, норми й ідеї, що лежать в основі професійно-педагогічної діяльності й регулюють її [1].

Саме такою є цілісна система, що має відносну стабільність й повторюваність та є орієнтиром для певних професійних груп. Індивідуально-особистісні цінності є складним соціально-психологічним утворенням, що відбиває цільову й мотиваційну спрямованість. Сукупність ціннісних орієнтацій подано системою когнітивних утворень у поєднанні з емоційно-вольовою складовою. Ця система виступає як внутрішній орієнтир особистості, асимілюючи суспільно-педагогічні та професійно-педагогічні цінності.

Цінність з точки зору педагогіки розглядається як психопедагогічне в освіті, в основі якого лежить ставлення студента до середовища і самого собі. Дане відношення являє собою результат ціннісного акту особистості, що включає суб'єкт оцінки, оцінюваний об'єкт, рефлексію з приводу оцінки та її реалізації. В освітньому процесі ціннісні орієнтації виступають як об'єкт діяльності вихователя і вихованців.

Система ціннісних орієнтацій студентів завжди адекватна системі цінностей суспільства. Переоцінка цінностей, яка відбувається в суспільстві, тягне за собою зміни в ціннісних орієнтаціях вихованців. Сучасна соціальна ситуація розвитку студентів-менеджерів, їх пошук ціннісних орієнтирів обумовлюється все ще триваючою кардинальною переоцінкою цінностей у суспільстві. У зв'язку з цим все більшого значення надається педагогічному процесу в області розвитку гуманістичних ціннісних орієнтацій вихованців.

Педагогічні цінності, як і будь-які інші духовні цінності, стверджуються у житті не спонтанно. Вони залежать від соціальних, політичних, економічних відносин у суспільстві, які багато в чому впливають на розвиток педагогіки і освітньої практики. Причому ця залежність не механічна, так як бажане і необхідне на рівні суспільства часто вступають у протиріччя [3].

Оволодіння педагогічними цінностями здійснюється в процесі педагогічної діяльності, в ході якій відбувається їх суб'єктивізація. Саме рівень суб'єктивізації педагогічних цінностей є показником особистісно-професійного розвитку педагога.

Категорія цінності застосовна до світу людини і суспільства. Поза людини і без людини поняття цінності існувати не може, тому що воно являє собою особливий людський тип значущості предметів і явищ. Цінності не первинні, вони є похідними від співвідношення світу і людини, підтверджуючи значимість того, що створила людина в процесі історії. У суспільстві будь-які події так чи інакше значимі, будь-яке явище виконує ту чи іншу роль. Однак до цінностей відносяться тільки позитивно значимі події та явища, пов'язані з соціальним прогресом.

Таким чином, педагогічні цінності утворюють основу професійної культури педагога й визначають архітектоніку аксіологічної тканини освітнього простору. Педагогічна аксіологія розкриває принципи, способи, методи, що спрямовані на вдосконалення ціннісної сфери освіти. Одним із способів передавання та формування у викладача педагогічних цінностей є професійна підготовка. Саме професіоналізм вбирає в себе систему знань і вмінь, здатність і потребу в удосконаленні своєї праці, готовність до змін, та нестандартність мислення.

Список літератури

1. И. Ф. Исаев, *Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений*. Москва, Россия: Академия, 2002.
2. М. С. Каган, *Философская теория ценностей*. Санкт-Петербург, Россия: ТОО ТК "Петрополис", 1997.
3. О. М. Копилова, "Формування професійних цінностей студентів у процесі навчання педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах", автореферат дис. канд. пед. наук, Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, Кіровоград, Україна, 2012.
4. З. И. Равкин. "Конструктивно-генетическое исследование ценностей образования - одно из направлений развития современной отечественной педагогической теории", в *Образование: идеалы и ценности (историко-теоретический аспект)*, З.И. Равкин, Ред. Москва, Россия: ИТОиП РАО, 1995, с. 4-12.
5. В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов, *Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений*. Москва, Россия: Издательский центр "Академия", 2002.